

Doktori (PhD) értekezés tézisei

VÁRNEVEK A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁGON

Havasiné Kovács Helga

Témavezető: Dr. Reszegi Katalin

DEBRECENI EGYETEM

Nyelvtudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2019

1. A téma körülhatárolása és az értekezés célkitűzései

A helynevek sajátos csoportját alkotják a várak, erősségek megjelölései. Az általuk jelölt erődítmények különösen fontos szerepet töltöttek be mind az európai, mind ezen belül a magyar történelemben. A várneveket a műveltségi nevek, azaz az ember alkotta helyek megjelöléseinek egyik csoportjaként tartják számon szemben a természetes helyeket (hegyeket, folyóvizeket stb.) megjelölő természeti nevekkel. A két nagy névkategória különböző névfajtái közül jónéhány átfogó feldolgozása elkészült már. A természeti nevek közül a víznevekről GYÖRFFY ERZSÉBET (2011), a hegynevekről RESZEGI KATALIN készített monográfiát (2011) történeti névanyag alapján. A műveltségi nevek köréből hasonló feldolgozást kaptak a patrocíniumi településnevek (MEZŐ 1996), a népnévi településnevek (RÁCZ 2016), valamint a *falu* utótagú településnevek (KÁZMÉR 1970). Éppen ezért különösen szembeötlő, hogy a műveltségi nevek másik jelentős névfajtája, a várnevek — noha a névtan mellett a történettudomány szempontjából is igen jelentősnek tekintett névfajtaról van szó — ezidáig nem részesültek átfogó feldolgozásban. Ebből adódik, hogy ha a kor műveltségi neveit említik, akkor általában elsősorban — feldolgozottságuk miatt, illetve már csak nagy számuknál fogva is — a településnevekre gondolnak, s azok alapján vonnak le általános érvényű következtetéseket e kategóriára vonatkozóan, noha feltehető, hogy a szintén a műveltségi nevek körébe tartozó várnevek figyelembevételével esetleg némiképpen módosulnak a kategóriára vonatkozó ismereteink (HOFFMANN ISTVÁN akadémiai doktori értekezésében például kizárólag a településnevek sajátosságai alapján jellemzi a műveltségi nevek csoportját, 2007: 108–117). Munkám célja e hiányt látva a középkori helynevek e speciális körének, a középkori várnevek csoportjának körüljárása, nyelvi és névtani szempontú értékelése a történészi vélekedések figyelembevételével. Ennek alapján a műveltségi nevekről eddig meglévő kép is árnyalható.

2. A feldolgozás módszerei, szempontjai

Munkám három nagyobb egységből áll. Az első fejezetben a várnevek kapcsán eddig megfogalmazódott tudományos eredményeket tekintetem át. Elsőként a vonatkozó magyar és nemzetközi nyelvtudományi, illetve névtani szakmunkákat ismerttettem, majd a történettudománynak és a régészetnek a várakról feltárt azon eredményeit foglaltam össze, amelyek a várnevek szempontjából is meghatározók.

A második fejezet elméleti jellegű: a várnévnek mint helynévfajtnak a kategóriáját igyekeztem körülhatárolni, a kérdés körüljárása ugyanis nélkülözhetetlen ahhoz, hogy meghatározható legyen a vizsgálatba bevonandó nevek köre. Ennek részeként szót ejtettem a vár

mint objektumfajta sokféleségéről, s arra is kitértem, hogy az adatolás értékelése során milyen nehézségek adódnak a várnevek kapcsán.

A dolgozat legnagyobb részét kitevő harmadik egységben a várnevek névrendszertani elemzését végeztem el. Elsőként behatóan tárgyaltam az államalapítástól a 13. század közepéig meghatározó várispánsági rendszerbe illeszkedő várak neveit, kritikai vizsgálat alá vonva az egész névcsoporthoz, illetve az egyes nevekhez kapcsolódó nyelvészeti és történettudományi vélekedéseket. Majd a 13. század közepétől dominánssá váló új típusú várak névanyagát elemeztem névrendszertani szempontból. S ennek lezárásaként a két korszak, illetve a két vártípus névadási gyakorlatában feltárt különbségeket is áttekintettem.

A névállomány rendszertani elemzését HOFFMANN ISTVÁN több szempontú névtipológiájára támaszkodva (1993, 1999) végeztem el. Az elemzési modell szerint ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk a nevek nyelvi sajátosságairól, alapvetően két szempontú közelítés szükséges. Egyrészt vizsgálnunk kell a nevek szerkezetét, ezen belül a névadás szemléleti alapját (funkcionális-szemantikai elemzés) és hogy a nevekben megjelenő szemantikai tartalmak milyen nyelvi eszközökkel fejeződnek ki (lexikális-morfológiai elemzés). Másrészt vizsgálnunk kell azt is, hogy az újonnan alakult nevek milyen nyelvi szabályok szerint szerveződnek, illetve épülnek be a már meglévő helynevek sorába. A várnevek rendszertani elemzése kapcsán a terjengősség és az ismétlések elkerülése végett fő szempontként a névadás motivációjára fókuszáltam, s a szemantikai kategóriák kapcsán utaltam a nevek lexikális-morfológiai struktúrájára, illetve a névalkotás módjára.

A helyek megnevezésében elvileg igen sokféle motivációval számolhatnánk, a várnevek névrendszertani analízise alapján ugyanakkor megállapítható, hogy e névfajta — s különösen a korai névanyag — nem mutat túl változatos képet, alig néhány szemantikai jegy dominál. A névadási motivációk kis száma miatt nem tartottam szükségesnek a HOFFMANN-féle tipológia elemzési rendjét mechanikusan követni. A névfajtához kapcsolódó névadási-névhasználati szokások jobb megismerésének érdekében a tipikusabb névrészfunkciók taglalása felől haladtam a kevésbé meghatározók felé.

Az elemzés során elkülönülten vizsgáltam a korai (jórészt az ispánsági rendszerbe tartozó) várak névanyagát, majd az új típusú várak neveit. Az erősségek e két csoportja között ugyanis több szempontból is jelentős különbségek mutatkoztak, s érdemesnek látszott megvizsgálni azt is, hogy ez hatással van-e a névadásra is.

Az elemzés során nehézséget jelent a névadási szituáció ismeretének hiánya, illetve az időbeli távlatok. A motiváció feltárásában egy-egy név kapcsán segítségünkre lehet a mai névismeretünk, ami ugyanakkor esetenként helytelen következtetésekhez is vezethet. Az eseti

bizonytalanságok ellenére az elemzési keret lehetőséget ad a helyneveinkben rejlő általános vonások megragadására, melynek kiterjesztésével némely esetekben a kérdéses helynevek motivációi is felfejthetők.

A vizsgálat alapjául szolgáló névkorpuszom az Árpád-kortól 1526-ig terjedően tartalmazza a Kárpát-medence várneveit. Az Árpád-kori régi típusú várak névanyagának összeállításához KRISTÓ GYULA *A vármegyék kialakulása Magyarországon* című (1988) munkáját, az új típusú várak első, illetve második korszakának várairól pedig a szintén történész FÜGEDI ERIK *Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon* című (1977) értekezését vettem kiindulási alapul. Az ilyen típusú szakmunkák jó kiindulási alapként szolgáltak adattáram összeállításához, azonban figyelembe kell venni, hogy ezek az írások megjelenésüket tekintve viszonylag régebbiek, így a később megjelenő forráskiadványok és az újabb régészeti feltárások eredményeit nem tartalmazzák. Ezért az Árpád-kor vonatkozásában KRISTÓ munkája mellett a vizsgált időszak legújabb összefoglalásaként ZSOLDOS ATTILA *Magyarország világi archontológiája 1000–1301* című munkájára (2011) is nagyban támaszkodtam. A 14. század elejétől pedig ENGEL PÁL teljességre törekvő *Magyarország világi archontológiája* című (1996) munkájának adattárát is felhasználnom. ZSOLDOS és ENGEL munkája ugyancsak történészeknek készült, ennek megfelelően pontos információkat közöl a várak típusáról, birtokosairól, várnagyairól. A nyelvészeti kutatásokhoz szorosabban kötődő ismereteket azonban csupán elvétve taglalja. A történészek által készített forrásmunkák nyelvészeti felhasználását az is nehezíti, hogy a címszóként felvett formák nem is feltétlenül a korabeli névhasználatot tükrözik, inkább a történettudományban napjainkban használatos említő formákról van szó.

Amint látható, az említett munkák jól használhatók a várak körének meghatározásához, a várak korabeli névadatainak összegyűjtéséhez azonban más típusú, a korabeli névanyagot közreadó forráskiadványokra van szükség, így az Árpád-korra vonatkozóan elsősorban GYÖRFFY GYÖRGY történeti földrajzát (Gy.), a *Korai magyar helynévszótár-t* (KMHsz.) és az *Árpád-kori új okmánytár-at* (ÁÚO.), a későbbi korokhoz kapcsolódóan pedig az *Anjou-kori oklevéltár-at* (AOkl.) és az *Anjoukori okmánytár-at* (A.), továbbá a *Zsigmondkori oklevéltár-at* (Zs.) és a Hunyadiak korából CSÁNKI DEZSŐ és FEKETE NAGY ANTAL köteteit (Cs., FEKETE NAGY) használtam fel. Ezek mellett azonban még számos további forráskiadvány névanyagát is áttekintettem a lehetőség szerinti teljes korpusz összeállításához. A forráskiadványok adatait igyekeztem az eredeti oklevelek fényképmásolataiban is ellenőrizni, pontosítani. Az egyes várnevek etimológiájának feltárásához, illetve továbbélésének vizsgálatához pedig KISS LAJOS etimológiai szótárát (FNESz.) is segítségül hívtam.

A vizsgálat alapjául szolgáló névkorpuszom közel 780 várnevet tartalmaz. Ezek között nagyobb számmal szerepelnek várnevek a szlavón és horvát területekről, s nem vagy csak elvétve van jelen a szerb, illetve bosnyák részekről adatolható várnevek csoportja, melyeknek magyar vonatkozásai vannak.

3. Az értekezés új tudományos eredményei

Az ispánság kori várnevek

Az ispánsági várak a magyarországi erődítmények legkorábbi csoportjába tartoznak, melyek Szent István uralkodásának idejétől a 13. század első feléig meghatározók. A Kárpát-medencében a magyarság letelepedésével új közigazgatási rendszer szerveződött, melyek központjai a várak voltak, körük épültek ki a várispánságok és a vármegyék, melyek élén a király által kinevezett első ember, az úgynevezett *ispán* állt. Az így létrejött várak nevet is kaptak, ebből az időből több mint 130 várnévvel számolhatunk. Ezek a korai keletkezésű várnevek a névadás motivációja alapján négy főbb csoportba sorolhatók. A várak több mint egynegyed része valamely személyhez fűződő viszonyt fejez ki (*Borsod, Szabolcs, Bihar, Keve, Pata, Békés, Szolnok* stb.), ezek között nagy számmal adatolhatók olyan várnevek, melyek magyarázatát a szakirodalom az első ispán nevéhez köti, ez a névalakulás azonban — amint az vizsgálataimból kiderült — csak néhány várnév esetében tehető fel nagyobb valószínűséggel (*Hont* vö. 1339: *Hund*, személynév stb.). A legjellemzőbb névadási mód a lokális viszonyra utalás, ide a korai várnevek több mint egyharmad része sorolható (víznévből: *Borsova, Bodrog, Krassó, Kraszna* stb., hegynévből: *Pozsega, Gora* stb., tájnévből: *Torna, Szilágy, Árva* stb., településnévből: *Úrhida, Szolgagyőr, Bánya* stb.). Nem ritka az sem, hogy a várnév más, többnyire szláv nyelvből került át a magyar nyelvbe (*Baranya* < szl. *brána* 'kapu, gát, védmű', *Nógrád* < **Novъgradъ* 'új vár', *Csongrád* < szl. *Černъgradъ* 'fekete vár' stb.). Ezeken túl, de lényegesen kisebb számban egyéb névadási motivációk is szerephez jutottak: a vár kora fejeződik ki az *Óvár* és *Újvár* nevekben, színre utal a *Fehérvár* név, állatnév lehet a *Sasvár*, növénynév a *Sásvár* névben.

A dolgozatban a korra vonatkozóan az ispáni rendszerbe nem tartozó korai erődítmények neveit is tárgyalom (*Örsúr, Tas (vára) ~ Tas(vár), Csákvára, Oroszvár, Orsova, Alpár, Kalocsa, Pécs, Sívár, Himesudvar* stb.). Az ide tartozó nevek névadása hasonló vonásokat mutat, mint az ispáni váraké, csupán aránybeli eltérések mutatkoznak: legnagyobb számban személynévi eredetű vagy valamilyen személyt jelölő közszó vált a vár nevévé (pl. *Csákvára, Örsúr*). Hasonlóan nagy számban adatolhatók a lokális viszonyt kifejező nevek is, ám e csoporton belül főként a településnévből alakult nevek emelkednek ki (pl. *Alpár*), (vízről csupán három vár kapta nevét:

Szekcső, Sárvár, Orsova), a korai, püspökség által birtokolt várak ugyanis kivétel nélkül arról a településről lettek elnevezve, amelyen épültek (pl. *Kalocsa, Eger, Vác, Pécs*). Az egyéb tulajdonságra utaló nevek aránya pedig összességében lényegesen kisebb.

Az erősségek neveit a fajtajelölő funkciójú névrészek tekintetében is vizsgálat alá vontam. A korai erődítmények neveiben csupán a Bars megyei *Várad* földvár neve tűnik fel egyrészes alakban. Az ispánság kori várnévanyag egyötöd része adatolható kétrészes formában, e nevek második névrésze minden esetben a *vár* földrajzi köznév, mely állhat alapalakban (pl. *Ungvár, Temesvár*) vagy birtokos személyjeles formában (pl. *Abaujvára, Csákvára*).

Az új típusú várnevek

Az ispánság kori várak névállományához képest az új típusú várak névállománya lényegesen nagyobb számú: ötször annyi várnévi adatunk maradt fenn ebből az időszakból, noha időben alig valamivel hosszabb intervallumról van szó (a felső határt az ómagyar kor végével, 1526-tal jelöltem ki, noha a várépítészet szempontjából a mohácsi csata időpontja nem jelentett döntő változást), ami az adatok esetlegessége mellett egyértelműen a várak számának ugrásszerű növekedésével magyarázható. Az új típusú várakat jelölő névanyagban leggyakoribb a valamely más helyhez való viszony kifejeződése, az ide vonható nevek több mint fele jött létre ilyen módon (pl. víznévből: *Kabold*, kiemelkedés nevéből: *Csókakő, Tarkő*, településnévből: *Kertes, Fenes, Tamási*). A várak több esetben valamely személyről kapták nevüket (pl. *Adorján, Nekcse, Ivánc*). A nevek mintegy egynegyed része átvett név, melyek zömében a szláv nyelvből kerültek át a magyarba (pl. *Garadna, Hradek*, melyek a szl. *gradъ* 'vár' lexémát rejtik), emellett kisebb számban a német nyelvterületről is adatolhatók olyan várnevek, amelyeket a magyarok is használhattak (pl. *Kreuzburg* 'keresztvár'). A nevek mintegy 8%-a a vár valamely sajátosságára utal (pl. méretére: *Nagyvár*, színére: *Világosvár*, a környezetében lévő vagy az építéséhez felhasznált anyagra: *Kővár*, növényzetre: *Somoskő*, állatvilágra: *Hollókő, Saskő*), több mint egytized részük esetében pedig többféle alakulásmódot is valószínűsíthetünk (pl. településről/személyről: *Soklós*, későbbi *Siklós*, személyről/növényről: *Gesztes*).

Az új típusú várak kapcsán 117 várnévi forma esetében fordul elő, hogy a név a forrásokban a vizsgált időszakban valamely földrajzi köznévi utótaggal szerepel. A fajtajelölő funkció elvileg háromféle szerkezetben jelenhet meg: F (önmagában), M+F (megnevező funkciójú névelem mellett) és S+F (sajátosságot kifejező névelem mellett), azonban a várnevek körében lényegében csak a két utóbbi szerkezetre találunk példákat. Alapalakban zömében a 14. századból (pl. *Bélvár, Rákosvár*), a *vára* utótagú nevek a 15. első felétől adatolhatók (pl. *Apajvára, Járavára*).

Az új típusú várak hasonló szerkezetű neveiben a *vár* lexéma mellett néhány esetben a *palota* és a *torony* is megjelenik (pl. *Derzspalotája*, *Simontornya*).

A névkorpusz kisebb, ám jól körülhatárolható, s igen jellegzetes szegmensét adják azok a várnevek, melyekben a *kő* lexéma szerepel mint fajtajelölő köznévi elem. Mivel a lexéma eredendően hegyrajzi köznév, ezért a dolgozatban szükségesnek láttam behatóbban megvizsgálni, a névcsoport megjelenésének időbeli és területi körülményeit bemutatva, hogy mivel magyarázható a *kő* utótagú várnevek feltűnése és viszonylagos elterjedtsége a középkori Magyarországon. Én magam 42 ilyen nevet találtam a korból, melyek vizsgálata alapján látható, hogy a névtípus megjelenése a 13. század második felére tehető, s különösen nagy számban adathozható *kő* utótagú nevek a 14. század első felében. Ebből az időből több olyan várnevet is találunk, melyek — hegyi várak lévén — hegynévből alakultak (*Dédeskőve*, Borsod; *Csókakő*, Fejér). Ezt követően a névtípus veszített a produktivitásából, de továbbra is hoztak létre ilyen módon neveket, s a 15. században olyan területeken is előtűnnek, ahol hegynévi előzmények nem motiválhatták a névadást. Ezek ugyanis már nem a meredek, sziklás hegyeken, hanem a völgyekben, kisebb dombokon épültek (*Nyestkő*, Sáros; *Kígyókő*, *Márványkő*, Vas; *Vázsonykő*, Veszprém). Ezekben az esetekben analógiás hatással is számolhatunk: ezek a várak a hegyvidékeken egymáshoz viszonylag közel emelkedtek, s így nevük azon a vidéken eleve ismert lehetett. A *kő* utótagú várnevek elterjedését a német *Stein* 'kő' utótagú várnevek motiváló hatása is befolyásolhatta. A neveket térképre vetítve látható, hogy ezeknek a kőből épült erődítményeknek az erdős hegyvidékeken (leginkább az ország északi és nyugati részén) figyelhető meg erőteljes sűrűsödése, míg az alföldi területeken lényegesen kisebb számban épültek ilyen várak.

A dolgozat a két vártípus neveinek összevető vizsgálatával zárul. Szerkezeti szempontból a két névcsoport között szembeötlő a hasonlóság: mindkét névanyagban az egyrészes nevek túlsúlya tűnik ki. A főbb névadási motívumok is hasonlóan oszlanak meg, az egyes altípusok arányában azonban már mutatkoznak különbségek. Mindkét korszakban a lokális viszony kifejeződése a leggyakoribb, míg azonban a korai névanyagban a vízhez való közelségre utalás a legáltalánosabb, s hegynévi és településnévi eredetű várnevek lényegesen kisebb számban adathozhatóak, addig az új típusú várak nevei körében a településsel való kapcsolatra utalás a legjellemzőbb. Ekkor jött létre egy sajátos, ám igen jellemző névcsoport is, a *kő* utótagú várneveké, a vízhez való közelségre utalás azonban fokozatosan visszaszorult ebben az időben: inkább közvetett módon utal a várnév az ott lévő vízre (pl. víz > település > vár irányú alakulásmóddal számolhatunk).

A személynévből való alakulás lehetősége hasonló arányban merül fel a korai (ispánság kori) várnevek és az új típusú várak nevei között, s hasonló megoszlást mutat a két időszakban a megnevező funkciójú átvett nevek csoportja is. A várnevekben megjelenő belső vagy külső tulajdonságra utaló névrészek tekintetében ugyanakkor némi eltérés mutatkozik a két vártípus nevei kapcsán: az új típusú várak nevei esetében összességében valamivel több névadási motiváció figyelhető meg, ami részben a nevek nagyobb számával magyarázható. Adatolhatók immár a korai várnevekben is megjelenő színre, korra és funkcióra utaló névrészek mellett a vár méretével, anyagával kapcsolatos nevek, melyek tovább színesítik a későbbi várnévállományt.

A várnevek funkcionális-szemantikai elemzése alapján megállapítható, hogy a mesterséges, ember által létrehozott helyek neveihez, így a településnevekhez képest is szegényebb a várnevekben megfigyelhető névadási motivációk köre. (Az összevetést — mivel a korabeli Magyarország teljes településnévanyagának feldolgozása egyelőre nem áll rendelkezésre — a korszak legnagyobb vármegyéje, Bihar vármegye igen gazdag névkincsének monografikus elemzése során levont tanulságai alapján szemléltettem.) Nem számolhatunk a településnevek körében jellemző foglalkozásnévi, méltóságnévi, illetve szolgáltatással kapcsolatos előzményekkel, s elve kizárhatók az épületnevek, építménynevek is. Nem adatolhatók olyan várelnevezések sem (vagy csak igen bizonytalanul számolhatunk a lehetőséggel), amelyek az erősség alakjára utalnak, a látszólag ide tartozók másodlagosan, általában hegynévi közvetítéssel alakultak. Közvetve van jelen a várnevekben a törzsnévi, népnévi, patrocíniumi előzmény is, e várnevek ugyanis korábbról településnevek voltak. S különbség mutatkozik a jellemző névadási motivációk arányában is, ami legszembeötlőbben a valamely személyre utalás vonatkozásában ragadható meg: míg a bihari településnevekben a nevek egyharmad része esetében számolhatunk ezzel, addig a korabeli várnevek csupán több mint egyheted része kapcsán valószínűsíthető (vö. RÁCZ 2005: 168).

Az összevetést mind a két várnévi korpusz, mind a várnevek és településnevek vonatkozásában a névalkotási módok alapján is elvégeztem. Az ispánság kori és az új típusú várak névanyagát tekintve egyaránt elmondható, hogy a jelentésbeli névalkotással létrejött nevek mennyisége a legmagasabb, mindkét várnévanyag több mint fele keletkezett ilyen módon. Csökkent viszont az átvételek aránya az idő előrehaladtával: a régi típusú várak neveinek több mint egyötöd része alakulhatott ilyen módon, míg az új típusú várakat megjelölő nevek kevesebb mint egytized része tartozik ide. Az olyan nevek, amelyek valamely szerkezeti változással alakultak, szintén valamivel nagyobb arányban jelentkeznék a korai várnevek körében. A szintagmatikus szerkesztéssel alakult nevek az új típusú várnevek között jelentkeznék nagyobb számban, az ispánság kori nevek több mint egytized része sorolható ide. Mindkét vártípus

esetében számolhatunk olyan várnevekkel is, amelyek morfematikus szerkesztéssel jöttek létre, ám ez a névalkotási mód a várnevek körében a többi névkeletkezési móddal szemben meglehetősen ritka. Némely várnév kapcsán többféle keletkezési mód is azonos súllyal merül fel, az új típusú várak nevei közül majd minden tizedik ide tartozik.

Részben a várnevek körében tapasztalt arányokhoz hasonló megoszlást látunk a településnevek létrejöttét vizsgálva is. Ismét csak a korabeli Bihar megyei településnévanyaggal való összevetésből kitűnik, hogy a nevek legnagyobb hányada szintén jelentésbeli névalkotással jött létre, s noha az arányokat tekintve találunk különbséget, a két névfajta közötti hasonlóságot erősíti, hogy a metonimikus névadás jellemző volta mellett a jelentéshasadás hiánya is egyaránt jellemzi mindkét névfajtát. A településnevek körében jelentős a szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek csoportja is (vö. RÁCZ 2005: 222), mely a várnevek esetében ugyancsak a második leggyakoribb kategória. Az egyes altípusok megjelenésében és megoszlásában ugyanakkor már mutatkoznak különbségek. A várnevek köréből hiányoznak a határozós, illetve a mellérendelő szerkezetből alakult nevek, míg a településnevek körében mindkettőre találunk — igaz nem túl nagy számban — példákat. A morfematikus szerkesztéssel létrejött várnevek mindegyike helynévképzéssel jött létre, jellel és raggal való alakulásra nincs példa. Nem vagy csak elvétve és igen bizonytalanul adatolhatók olyan várelnevezések, amelyek metaforikus vagy indukciós névadással, illetve névköltöztetéssel keletkeztek, noha a településnevek körében erre is találunk példákat (vö. TÓTH 2001: 159, RÁCZ 2005: 179–180).

Bár az általam a településnevek és a várnevek tekintetében elvégzett összevetés rendkívül nagyvonalú, arra mindenképpen alkalmas, hogy rávilágítson arra, hogy amikor a helynévrendszerről, a műveltségi nevekről teszünk általános megállapításokat, akkor a várnevek csoportjára is tekintettel kell lennünk.

Hivatkozott irodalom

- A. = NAGY IMRE szerk.: *Anjoukori okmánytár 1–6*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1878–1891. 7. TASNÁDI NAGY GYULA szerk., *Anjoukori okmánytár 7*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1920.
- AOkl. = *Anjou-kori oklevéltár. Documenta res hungaricas tempore regum andegavensium illustranta*. 1–. (KRISTÓ GYULA szerk., 1990–). Budapest–Szeged, Csongrád Megyei Levéltár, Szegedi Középkorász Műhely. 27. (PITI FERENC szerk., 2007). Budapest–Szeged.
- ÁÚO. = *Árpád-kori új okmánytár*. 1–12. Közzé teszi WENZEL GUSZTÁV. Pest (később Budapest). 1860–1874.
- Cs. = CSÁNKI DEZSŐ: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában 1–3.*, 5. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1890–1913.
- ENGEL PÁL 1996. *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. 1. Kronológiák, adattárak 5. Budapest, História Könyvtár, Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete.
- FEKETE NAGY ANTAL 1941. *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. 4. *Trencsén vármegye*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- FNESz. = KISS LAJOS: *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. 1–2. Negyedik, bővített és javított kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988.
- FÜGEDI ERIK 1977. *Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Gy. = GYÖRFFY GYÖRGY: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*. 1–4. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1963–1998.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2011. *Korai ómagyar kori folyóvíznevek*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 20. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- HOFFMANN ISTVÁN 1993. *Helynevek nyelvi elemzése*. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN 1999. A helynevek rendszerének nyelvi leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 37: 207–216.
- HOFFMANN ISTVÁN 2007. *A Tihanyi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás. A régi magyar helynevek vizsgálatának alapkérdései*. Akadémiai doktori értekezés. Debrecen.
- KÁZMÉR MIKLÓS 1970. *A „falu” a magyar helynevekben. XIII–XIX. század*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

- KMHsz. = *Korai magyar helynévszótár 1000–1350. 1. (Abauj–Csongrád vármegye)*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 10. HOFFMANN ISTVÁN szerk. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, 2005.
- KRISTÓ GYULA 1988. *A vármegyék kialakulása Magyarországon. (Nemzet és emlékezet)*. Budapest, Magvető Kiadó.
- MEZŐ ANDRÁS 1996. *A templomcím a magyar helységnevekben. 11–15. század*. Budapest, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség.
- RÁCZ ANITA 2005. *A régi Bihar vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 9. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- RÁCZ ANITA 2016. *Etnonimák a régi magyar településnevekben*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 37. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- RESZEGI KATALIN 2011. *Hegynevek a középkori Magyarországon*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 21. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- TÓTH VALÉRIA 2001. *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban. (Abauj és Bars vármegye)*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 6. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- ZS. = *Zsigmondkori oklevéltár*. 1–7. MÁLYUSZ ELEMÉR szerk. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 1951–2001. 8–9. BORSA IVÁN–C. TÓTH NORBERT szerk. Budapest, 2003–2004. 10. C. TÓTH NORBERT szerk. Budapest, 2007. 11. C. TÓTH NORBERT–NEUMANN TIBOR szerk. Budapest, 2009.
- ZSOLDOS ATTILA 2011. *Magyarország világi archontológiája 1000–1301*. Kronológiák, adattárak 11. Budapest, História Könyvtár, Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete.

Nyilvántartási szám: DEENK/171/2019.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Havasiné Kovács Helga
Neptun kód: UBZY5X
Doktori Iskola: Nyelvtudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10052182

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (7)

1. **Havasiné Kovács, H.:** Várnevek a névtani szakmunkákban.
Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae: Sectio Linguistica Hungarica. Nova Series. 44, 23-32, 2018. ISSN: 2631-0198.
2. **Havasiné Kovács, H.:** A középkori várnevek keletkezéstörténeti vizsgálata.
Névt. Ért. 39, 67-86, 2017. ISSN: 0139-2190.
3. **Havasiné Kovács, H.:** Az ispáni várak neveinek névtani vizsgálata.
Helynévtört. Tanulm. 13, 7-60, 2017. ISSN: 1789-0128.
4. **Havasiné Kovács, H.:** A kő utótagú várnevek.
Helynévtört. Tanulm. 11, 85-101, 2015. ISSN: 1789-0128.
5. **Havasiné Kovács, H.:** A várnév mint helynévfajta.
Magy. Nyelvjár. 53, 107-119, 2015. ISSN: 0541-9298.
6. **Havasiné Kovács, H.:** Az Örs helynevek etimológiájához.
Helynévtört. Tanulm. 10, 19-32, 2014. ISSN: 1789-0128.
7. **Havasiné Kovács, H.:** Határvédelemre utaló helynévi lexémák a régi magyar nyelvben.
Juvenília. 4, 168-178, 2011. ISSN: 1788-6848.

További közlemények

Idegen nyelvű, hazai könyvrészletek (2)

8. **Havasiné Kovács, H.:** Castle Names Ending in Lexeme kő.

In: A Survey of Historical Toponomastics / Edited by Éva Kovács, Debrecen University Press,
Debrecen, 69-70, 2017, (Publications of the Hungarian Name Archive, ISSN 1789-0128 ; 44)
ISBN: 9789633186596

9. **Havasiné Kovács, H.:** On the Etymology of Toponyms Örs.

In: A Survey of Historical Toponomastics. Ed.: by Éva Kovács, Debrecen University Press,
Debrecen, 123-124, 2017, (Publications of the Hungarian Name Archive, ISSN 1789-0128 ;
44) ISBN: 9789633186596

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2019.05.07.

